

**Міністерство освіти і науки
Сумський державний університет
Рішення Ради із забезпечення якості вищої освіти
від 12 травня 2022 року з питання:
«Стан залучення здобувачів вищої освіти до наукової діяльності та заходи
щодо її активізації»**

Розглянувши питання «Стан залучення здобувачів вищої освіти до наукової діяльності та заходи щодо її активізації» рада із забезпечення якості вищої освіти зазначає, що в СумДУ проводиться системна робота з розробки та удосконалення нормативної бази, дія якої спрямована, на організацію та стимулювання активізації наукової роботи студентів. Зокрема, діють наступні нормативні документи:

- Цільова комплексна програма «Організація наукової роботи студентів в органічному поєднанні з навчальним процесом на 2019-2021 рр.»;
- Положення про наукове товариство студентів (слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених СумДУ;
- Положення про діяльність молодіжних наукових творчих об'єднань у СумДУ;
- Положення про організацію Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з галузей знань і спеціальностей;
- Положення про гранти Наукового товариства, студентів (слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених СумДУ;
- Положення про стимулювання студентів та їх керівників за досягнуті результати у конкурсах студентських наукових робіт та предметних олімпіадах всеукраїнського та міжнародного рівнів.

У 2021 році були розроблені та/або суттєво вдосконалені такі нормативні документи:

- Наказ ректора «Про затвердження показників за рівнями наукової активності студентів» № 0950-I від 18 жовтня 2021 р.;
- Положення про преміювання співробітників СумДУ за керівництво науковою роботою студентів та школярів, які активно займаються науковою діяльністю;
- Положення про стимулювання структурних підрозділів та працівників університету, що виконують обов'язки голів Наукового товариства студентів (слухачів), аспірантів, докторантів і молодих вчених інститутів (факультетів), щодо розвитку наукової діяльності студентів;
- Положення про конкурс «Кращі молоді вчені СумДУ»;
- Положення про індивідуальну підготовку студентів за навчальним планом із поглибленою науковою складовою.

Уперше розроблена система, що впроваджує і яка дозволяє оцінити ефективність роботи наукових і науково-педагогічних працівників, кафедр, факультетів та інститутів, працівників університету, що виконують обов'язки голів НТСА, а також безпосередньо студентів, які активно займаються науковою діяльністю за показниками рівня наукової активності вище «початкового», які оцінюються за бальною шкалою, та 4 показниками рівня активності «початковий». Було визначено, що хоча б по одному показнику мають 750 здобувачів вищої освіти СумДУ, що становить 10 % від їх загальної кількості студентів денної форми навчання. Кількісна оцінка активності студентів за певними показниками

наведена у табл. 1-3.

Таблиця 1 - Кількість студентів за відповідними показниками наукової активності за підсумками 2021 р.

Назва показника за рівнем наукової активності студента		СумДУ загалом	Інститут/факультет							
			БіЕМ	ЕлІТ	ІФСК	МІ	Право	ТеСЕТ	ІШ	КІ
1. Показники високого рівня активності										
1.1	Навчання за індивідуальним навчальним планом із поглибленою науковою складовою.	1	0	0	0	0	0	1	0	0
1.2	Виконання науково-дослідної роботи у рамках держбюджетної, госпдоговірної або грантової тематики із оплатою праці не менше 3-х місяців в еквіваленті щонайменше 0,5 ставки від мінімальної заробітної плати щомісячно.	5	1	1	2	1	0	0	0	0
1.3	Реалізація реально діючого інноваційного та/або стартап проєкту (за наявності підтверджуючих документів: грамоти, дипломи, сертифікати).	2	1	1	0	0	0	0	0	0
1.4*	Випускник магістратури, що вступив до аспірантури (1-ий рік навчання) із випускників року, що передує звітному.	67	17	17	4	8	6	15	0	0
1.5	Учасник індивідуальних грантових та інших програм наукової спрямованості (крім програм за іншими показниками) від державних, приватних і міжнародних фондів.	6	0	3	0	2	0	1	0	0
2. Показники рівня активності вище середнього										
2.1	Здобуття освіти за освітнім ступенем «магістр» за освітньо-науковою програмою.	54	0	54	0	0	0	0	0	0
2.2*	Виконання науково-дослідної роботи у рамках держбюджетної, госпдоговірної або грантової тематики із оплатою праці не менше 3-х місяців в еквіваленті від 0,25 до 0,5 ставки від мінімальної заробітної плати щомісячно (у разі відсутності показника, що зазначений у п. 1.2).	7	6	0	0	1	0	0	0	0
2.3*	Участь у програмах академічної мобільності з науковою складовою або науковому стажуванні у ЗВО або наукових установах країн ОЕСР або інших країн ЄС (за наказом по СумДУ) виключно із безпосереднім знаходженням студента за кордоном (у разі відсутності показника, що зазначений у п. 1.5).	32	17	0	0	0	15	0	0	0
2.4	Одноосібний автор наукової статті у журналі, що індексується наукометричними базами даних Scopus та/або Web of Science Core Collection або входить до переліку фахових видань категорії Б.	3	2	0	0	0	1	0	0	0
2.5	Переможець II туру Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з	131/5	43/3	23	9/1	3	20	32/1	1	0

Назва показника за рівнем наукової активності студента		СумДУ загалом	Інститут/факультет							
			БІЕМ	ЕлІТ	ІФСК	МІ	Права	ТеСЕТ	ІІІ	КІ
	галузей знань та спеціальностей /та інших конкурсів наукових робіт міжнародного і всеукраїнського рівнів (відповідно до Наказів МОН).									
2.6	Автор або співавтор розробленого і виготовленого обладнання, що використовується у наукових дослідженнях або в навчальному процесі.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2.7	Наявність патенту на винахід.	1	0	0	0	0	0	1	0	0
3. Показники середнього рівня активності										
3.1	Виконання гранту НТСА.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.2	Співавтор наукової статті у журналі, що індексується наукометричними базами даних Scopus та/або Web of Science Core Collection.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
3.3**	Участь у програмах академічної мобільності з науковою складовою або науковому стажуванні у ЗВО або наукових установах країн ОЕСР або інших країн ЄС (за наказом СумДУ) в онлайн-режимі і з безпосередньою присутністю студента за кордоном (у разі відсутності показників, що зазначені у пп 1.5 та 2.2).									
3.3	Наявність патенту на корисну модель.	9	0	0	0	1	0	8	0	0
3.4*	Виконання науково-дослідної роботи у рамках держбюджетної, госпдоговірної або грантової тематики із оплатою праці не менше 3-х місяців в еквіваленті від 0,1 до 0,25 ставки від мінімальної заробітної плати щомісячно (у разі відсутності показників, що зазначені у пп. 1.2 та 2.1).	9	0	0	0	0	0	9	0	0
3.5*	Участь у II турі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з галузей знань та спеціальностей та в інших конкурсах наукових робіт міжнародного і всеукраїнського рівнів за наказом Міністерства освіти і науки України (у разі відсутності показника, що зазначений у п.. 2.5).	273/ 13	68/ 7	42	24/ 3	28	33	71/ 3	4	3
4. Показники рівня активності нижче середнього										
4.1*	Співавтор наукової статті у журналі, що входить до переліку фахових видань категорії Б, або у закордонному рецензованому виданні, яке має ISSN (крім видань країни-агресора).	138	76	4	15	11	28	3	1	0
4.2**	Участь у програмах академічної мобільності з науковою складовою або науковому стажуванні у ЗВО або наукових установах країн ОЕСР або інших країн ЄС (за наказом СумДУ) суто в онлайн-режимі (віртуальна мобільність) (у разі відсутності показників, що зазначені у пп. 2.2 та 3.3).									

Назва показника за рівнем наукової активності студента		СумДУ загалом	Інститут/факультет							
			БІЕМ	ЕлІТ	ІФСК	МІ	Права	ТеСЕТ	ІІІ	КІ
4.2	Наявність свідоцтва про реєстрацію авторського права на твір.	14	7	3	0	1	3	0	0	0
4.3	Участь у діяльності бізнес-інкубаторів, стартап-шкіл, підприємницьких клубів, конкурсах та фестивалях інноваційних та/або стартап-проектів.	60	40	16	1	0	0	3	0	0
4.4*	Участь у I турі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з галузей знань та спеціальностей, або інших конкурсів наукових робіт міжнародного і всеукраїнського рівнів (у разі відсутності показників, що зазначені у пп.2.4 та 3.6).	185	14	27	31	19	28	65	1	0
4.5*	Виконання науково-дослідної роботи у рамках держбюджетної, госпдоговірної або грантової тематики із оплатою праці від 1-го до 3-х місяців в еквіваленті щонайменше 0,1 ставки від мінімальної заробітної плати щомісячно (у разі відсутності показників, що зазначені у пп.1.2, 2.1 та 3.5).	81	38	18	0	11	6	8	0	0
4.6	Співавтор запиту для участі у конкурсі проектів наукових досліджень і розробок (крім грантів університетського рівня) .	9	3	2	0	2	1	1	0	0
4.7	Участь у роботі наукових семінарів, літніх/зимових шкіл, у воркшопах тощо, що підтверджується відповідними документами.	63	17	12	5	11	10	8	0	0

Примітка: *Тут і далі курсивом зазначені зміни, що введені наказом № 0169-І від 15.04.2022 р.

**Показник введений наказом № 0169-І від 15.04.2022 р.

Таблиця 2 - Наукова активність студентів, зокрема за зазначеними показниками

№ з/п	Інститут/факультет/ каф. ВП (військової підготовки)	Кількість студентів, що мають хоча б один показник	Залучення до виконання НДР із оплатою праці, осіб	Кількість статей за участю студентів	Кількість перемог у ВКСНР	Вступило до аспірантури, осіб
1	БІЕМ	201	45	125	44	17
2	ЕлІТ	183	19	22	17	17
6	ТеСЕТ	142	17	20	32	15
5	Права	90	6	62	24	6
3	ІФСК	68	2	46	8	4
4	МІ	59	13	27	4	8
7	ІІІ	4	0	1	1	0
8	КІ	2	0	0	0	0
9	Каф. ВП	1	0	1	1	0
Усього по СумДУ		750	102	303	131	67

Усього 147 здобувачів вищої освіти були залучені до виконання НДР з оплатою праці. Цей показник враховує всіх студентів, які виконували НДР у

рамках держбюджетної, госпдоговірної або грантової тематики. При цьому, 102 студенти виконували науково-дослідну роботу в рамках держбюджетної, госпдоговірної або грантової тематики із оплатою праці від 1-го місяця в еквіваленті щонайменше 0,1 ставки від мінімальної заробітної плати щомісячно. При цьому, лише 18% студентів, які стали переможцями Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з галузей знань та спеціальностей, були виконавцями НДР з оплатою праці.

У 2021 році 141 студент став автором/співавтором публікацій у виданнях, що індексуються наукометричними базами даних Scopus та/або Web of Science Core Collection або входить до переліку фахових видань категорії Б. Загальна кількість статей за авторством/співавторством студентів у виданнях усіх типів становить 301.

У 2021 році за підсумками участі у другому турі Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з галузей знань та спеціальностей (наказ МОН України № 865 від 28.07.2021 р.) студенти університету отримали 131 призове місце (2018 р. – 103, 2019 р. – 103, 2020 р. – 98), що черговий раз забезпечило СумДУ перший показник серед усіх ЗВО України за кількістю призових місць.

Таблиця 3 = Розподіл призових місць за результатами участі у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт між інститутами та факультетами

Інститут/факультет/ каф. ВП	Кількість призових місць			
	всього	I місце	II місце	III місце
БіЕМ	44	7	21	16
ТеСЕТ	32	7	15	10
Права	24	2	8	14
ЕлІТ	17	6	4	7
ІФСК	8	2	5	1
МП	4	1	2	1
Каф. ВП	1	1	0	0
ІІІ	1	0	1	0
КІ	0	0	0	0
Усього по СумДУ	131	26	56	49

Здобувачі вищої освіти СумДУ також отримали низку перемог у Міжнародному конкурсі студентських наукових робіт за спеціальностями: Філологія; Економіка; Підприємництво, торгівля та біржова діяльність; Екологія.

Продовжена співпраця із міжнародною мережею академічних бізнес інкубаторів Youth Entrepreneurial Partnership (YEP). У СумДУ успішно реалізовується проєкт «Підприємницький університет», у рамках якого викладається вибірковий освітній компонент «Інноваційне підприємництво та управління стартап-проєктами». Влітку 2021 року представники СумДУ взяли участь Х Фестивалі інноваційних проєктів «Sikorsky Challenge 2021: Україна і Світ». У секції «Оборона та безпека» у номінації «Перспективність, інвестиційна привабливість» переможцем стала команда СумДУ проєкту «Кровоспинні губки». Ще 3 проєкти СумДУ у цій секції стали фіналістами.

Студенти СумДУ беруть участь у вебінарах та онлайн-заходах,

присвячених розвитку стартап-діяльності, зокрема у вебінарі «Від студентського проекту до українського єдинорога», організованому конкурсом стартапів IT_EUREKA, Міністерством освіти і науки України, інкубатором стартапів Sigma Software Labs, IT-консалтинговою компанією Sigma Software.

У 2021 році до аспірантури вступило 67 випускників магістратури цього року із числа студентів, які займалися науковою діяльністю. У той же час за індивідуальним навчальним планом із поглибленою науковою складовою навчається лише 1 студент (факультет ЕлІТ).

Розподіл студентів за рівнями наукової активності відображено у табл. 4.

Таблиця 4 - Кількість студентів відповідного рівня наукової активності у 2021 р.

Рівень наукової активності студента		СумДУ	Інститут/факультет							
			БІЕМ	ЕлІТ	ТеСЕТ	Права	ІФСК	МІ	ШІ	КІ
1	Високий рівень (вище 35 балів)	0	0	0	0	0	0	0	0	0
2	Вище середнього (від 21 до 35 балів)	10	2	5	0	2	1	0	0	1
3	Середній (від 11 до 20 балів)	142	48	29	33	25	7	0	0	7
4	Нижче середнього (від 5 до 10 балів)	298	90	89	52	32	28	5	2	28
5	Початковий рівень (до 5 балів)	300	61	60	57	31	32	54	3	32
Загалом		750	201	183	142	90	68	59	5	2

Відповідно Положення про стимулювання структурних підрозділів та працівників університету, що виконують обов'язки голів НТСА інститутів (факультетів), щодо розвитку наукової діяльності студентів) впроваджено механізм визначення узагальненого показника залучення студентів та школярів до наукової діяльності за їх приналежністю до інститутів/факультетів та їх залучення безпосередньо кафедрами. Його значення наведено у табл. 5 і 6.

Таблиця 5 - Узагальнений показник залучення студентів та школярів до наукової діяльності за їх приналежністю до інститутів/факультетів у 2021 р.

№ з/п	Інститут/факультет	Узагальнений показник
1	права	2,305
2	ТеСЕТ	1,799
3	БІЕМ	1,208
4	ЕлІТ	0,696
5	ІФСК	0,631
6	МІ	0,240
7	ШІ	0,187
8	КІ	0,007

Таблиця 6 - Узагальнений показник залучення у 2021 р. студентів та школярів до наукової діяльності безпосередньо кафедрами

№ з/п	Кафедра	Узагальнений показник
ННІ права		
1	адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки	0,694
2	міжнародного, європейського права та порівняльного правознавства	0,431
3	кримінально-правових дисциплін та судочинства	0,372
4	історії	0,204
5	фундаментальної юриспруденції та конституційного права	0,192
Факультет ТеСЕТ		
1	екології та природоохоронних технологій	0,399
2	технології машинобудування, верстатів та інструментів	0,292
3	технічної теплофізики	0,208
4	прикладного матеріалознавства і технології конструкційних матеріалів	0,202
5	хімічної інженерії	0,161
6	комп'ютерної механіки імені В. Марцинковського	0,072
7	прикладної гідроаеромеханіки	0,036
8	теоретичної та прикладної хімії	0,024
ННІ БіЕМ		
1	економіки, підприємництва та бізнес-адміністрування	0,210
2	фінансових технологій і підприємництва	0,196
3	міжнародних економічних відносин	0,173
4	маркетингу	0,091
5	економічної кібернетики	0,076
6	управління імені О. Балацького	0,067
7	бухгалтерського обліку та оподаткування	0,060
Факультет ЕлІТ		
1	інформаційних технологій	0,149
2	комп'ютерних наук	0,114
3	комп'ютеризованих систем управління	0,071
4	електроніки, загальної та прикладної фізики	0,063
5	електроніки та комп'ютерної техніки	0,048
6	електроенергетики	0,036
7	кібербезпеки	0,028
8	наноелектроніки та модифікації поверхні	0,028
9	прикладної математики та моделювання складних систем	0,016
10	математичного аналізу та методів оптимізації	0
Факультет ІФСК		
1	германської філології	0,166
2	психології, політології та соціокультурних технологій	0,161
3	журналістики та філології	0,099
4	іноземних мов	0,048
5	мовної підготовки іноземних громадян	0,010
НН МІ		
1	фізичного виховання і спорту	0,036
2	стоматології	0,035
3	фізичної терапії, ерготерапії та спортивної медицини	0,029
4	інфекційних хвороб з епідеміологією	0,026
5	морфології	0,023
6	патологічної анатомії	0,015
7	громадського здоров'я	0,012
8	хірургії, травматології, ортопедії та фтизіатрії	0,012

№ з/п	Кафедра	Узагальнений показник
9	біофізики, біохімії, фармакології та біомолекулярної інженерії	0,012
10	акушерства, гінекології та планування сім'ї	0,006
11	екстреної медичної допомоги та медицини катастроф	0,006
12	нейрохірургії та неврології з курсами психіатрії, наркології, медичної психології, професійних хвороб	0,006
13	фізіології і патофізіології з курсом медичної біології	0,006
14	педіатрії	0
15	сімейної медицини з курсом дерматовенерології	0
16	внутрішньої медицини з центром респіраторної медицини	0
17	онкології та радіології	0
Загальноуніверситетські підрозділи		
1	військової підготовки	0,132
Конотопський інститут		
1	технологій і управління	0
2	електронних приладів та автоматики	0
Шосткинський інститут		
1	хімічної технології високомолекулярних сполук	0,46
2	системотехніки і інформаційних технологій	0,092
3	економіки та управління	0

Рада із якості констатує, що загальний рівень роботи по залученню студентів до активної наукової діяльності не повною мірою відповідає потенціалу університету, рівню його наукової діяльності, завданням, визначеним Стратегічним планом розвитку СумДУ на 2020 – 2026 роки. Необхідно забезпечувати як подальше вдосконалення нормативної бази, так і вживати системні заходи на рівні університету, інститутів (факультетів), кафедр щодо активізації залучення студентів до наукової діяльності.

Враховуючи вищезазначене, рада із забезпечення якості вищої освіти постановляє:

1. Виходячи із взятого курсу на модель університету, який сповідує ідеологію університету дослідницького типу з притаманною йому органічною єдністю наукового та навчального процесів, що визначено Стратегією розвитку СумДУ, вважати залучення студентів до наукової роботи пріоритетним, зокрема під час воєнного стану.

Відповідальні: проректор з наукової роботи Анатолій ЧОРНОУС, директори інститутів, декани, факультетів, завідувачі кафедр, голова НТСА Марина УТКІНА.

Термін виконання: постійно.

2. Розробити Цільову комплексну програму «Організація наукової роботи студентів в органічному поєднанні із навчальним процесом на 2023-2025 рр.».

Відповідальні: перший проректор Сергій ЛЄОНОВ, проректор з наукової роботи Анатолій ЧОРНОУС, проректорка з НПП Інна ШКОЛЬНИК, голова НТСА Марина УТКІНА.

Термін виконання: грудень 2022 р.

3. Розробити, вдосконалити або оновити наступні нормативні документи:

– Положення про проведення щорічного конкурсу «Кращий підрозділ з організації наукової роботи студентів»;

Термін виконання: травень 2022 р.

– Положення про діяльність молодіжних наукових творчих об'єднань у СумДУ (версія 02);

Термін виконання: липень 2022 р.

– Положення про організацію Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з галузей знань і спеціальностей (версія 03);

Термін виконання: вересень 2022 р.

– Положення про гранти НТСА (версія 04).

Термін виконання: жовтень 2022 р.

Відповідальні: радник ректора Анатолій ВАСИЛЬЄВ, проректор з наукової роботи Анатолій ЧОРНОУС, голова НТСА Марина УТКІНА.

4. Розробити методику оцінки ефективності участі кафедр, факультетів (інститутів) у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт та Всеукраїнських студентських олімпіадах.

Відповідальні: проректор з наукової роботи Анатолій ЧОРНОУС, проректорка з НПП Інна ШКОЛЬНИК, голова НТСА Марина УТКІНА.

Термін виконання: грудень 2022 р.

5. Регулярно наповнювати та підтримувати базу даних студентів, які займаються науковою діяльністю, відповідно до визначених показників.

Відповідальні: голова НТСА Марина УТКІНА, голови НТСА інститутів/факультетів.

Термін виконання: постійно.

6. На засіданнях кафедр регулярно розглядати звіти науково-педагогічних працівників щодо керівництва науковою роботою студентів.

Відповідальні: директори інститутів, декани факультетів, завідувачі кафедр.

Термін виконання: грудень 2022 р.

7. Провести для студентів та аспірантів Школу молодого науковця СумДУ.

Відповідальні: проректор з наукової роботи Анатолій ЧОРНОУС, голова НТСА Марина УТКІНА.

Термін виконання: грудень 2022 р.

8. На системному рівні вдосконалювати зміст навчальних дисциплін, зокрема з урахуванням новітніх наукових досягнень світового рівня у відповідній галузі знань.

Відповідальні: проректорка з науково-педагогічної роботи Інна ШКОЛЬНИК, директори інститутів, декани факультетів, завідувачі кафедр.

Термін виконання: вересень 2022 р.

9. Забезпечити виконання переважним чином здобувачами вищої освіти, які мають рівень оцінки навчальної роботи вище ніж «середній» комплексу індивідуальних завдань на засадах безперервності та наступності з єдиної наукової тематики за схемою: курсова робота з дисципліни — комплексна курсова робота зі спеціальності (або кваліфікаційна робота бакалавра) — кваліфікаційна робота магістра (у тому числі, на замовлення наукових установ і організацій) з поглибленою науковою спрямованістю — дисертація доктора філософії.

Відповідальні: проректорка з науково-педагогічної роботи Інна ШКОЛЬНИК,

*директори інститутів, декани факультетів, завідувачі випускових кафедр.
Термін виконання: грудень 2022 р.*

10. Спрямувати зусилля кафедр передусім до залучення студентів до пріоритетних видів наукової активності студентів, зокрема:

- навчання за індивідуальним навчальним планом із поглибленою науковою складовою;
- виконання науково-дослідної роботи у рамках держбюджетної, госпдоговірної або грантової тематики із оплатою праці;
- реалізації реально діючого інноваційного та/або стартап проєкту;
- участі в індивідуальних грантових та інших програмах наукової спрямованості від державних, приватних і міжнародних фондів;
- публікації наукових статей.

*Відповідальні: директори інститутів, декани факультетів, завідувачі кафедр
Термін виконання: постійно*

11. При організації залучення студентів для виконання науково-дослідної роботи у рамках держбюджетної, госпдоговірної або грантової тематики із оплатою праці передусім виходити із наступних критеріїв:

- навчання за індивідуальним навчальним планом із поглибленою науковою складовою;
- наявність відповідної практичної підготовки та навичок для роботи із технологічним і дослідницьким обладнанням;
- участь у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт;
- рівень оцінки навчальної роботи вище ніж «середній»;
- володіння іноземною мовою на достатньому рівні;
- участь у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів Національного центру «Мала академія наук України»;
- участь у конференції «Перший крок в науку».

*Відповідальні: проректор з наукової роботи Анатолій ЧОРНОУС, начальник НДЧ Денис КУРБАТОВ, директори інститутів, декани факультетів, завідувачі кафедр, наукові керівники НДР
Термін виконання: постійно*

Голова ради з якості

Анатолій ВАСИЛЬСВ

Вчений секретар

Ольга ДЕЙНЕКА